CĂLĂREȚUL DE ARAMĂ

DE

A. S. PUȘKIN

S'A EDITAT DE CĂTRE ASOCIAȚIA ROMÂNĂ PENTRU STRÂNGEREA LEGĂTURILOR CU U.R.S.S.

ARLUS

EDITURA „CARTEA RUSĂ"

1949

Coperta: — Studio „Cartea Rusă"

INTRODUCERE

Pe țărmul apelor deșarte,
El, plin de gânduri mari stătea
Privind în zări, privind departe:
In fața-i fluviul larg gonea;
Pe el, stingheră, goală parcă,
Se avânta o biată barcă.
Ici-colo case se zăreau
Pe țărmurile mlăștinoase;
In casele sărăcăcioase
Pescari ciuhonți [1]) sălășluiau;
Sub cețuri umede și groase;
Sta soarele ascuns mereu;
Neatins de raze, codrul greu
Foșnea în jur, foșnea în pace.
Și El gândea:
De-aici noi, treji,
Băga-vom frica'n suedeji;
Aici noi un oraș vom face
In ciuda mândrului vecin.
Natura a sortit din plin
Ca spre Europa voia noastră

1) Finlandezi

Să taie'n acest loc fereastră;
Cu un picior puternic noi
Să ne înfigem lângă mare;
Aici, din nesfârşita zare,
Pe valurile sale noui
Ca oaspeţi or să vină toate
Pavilioanele — şi-apoi
Toţi vom petrece'n libertate.

Trecu un veac cu mers trufaş;
Şi astăzi tânărul oraş,
Al ţărilor de nord minune:
Din întuneric de păduri,
Din mlaştini reci, din surpături,
Se 'nalţă splendid pe genune;
Unde pescarul fin, demult,
Fiu trist şi vitregit al firii,
Zvârlea'n al apelor tumult
Sub liniştea nemărginirii
Năvodu-i firav, dându-i drum:
Pe ţărmurile vii, acum,
În mari grămezi armonioase
Ş'aştern palate majestoase
Şi turnuri; vase vin duium
Din lumea 'ntreagă îndreptate
Spre cheiurile ei bogate.
Neva e'n straie de granit;
Atârnă poduri peste ape;
Pe insule au răsărit
Grădini ce le-au umbrit aproape;
Şi'n faţa tinerei cetăţi
Bătrâna Moscovă se 'nclină,
Precum o văduvă ţarină
Ţarinei noui, în alte dăţi.

Mi-i dragă opera ta Petre,
Cu armonii de zid și pietre!
Severu-i chip eu i-l iubesc,
Al Nevei curs împărătesc,
Granitul țărmilor cu trepte
Și balustrăzi răsfrânte'n luci —
Și broderiile de tuci
Depe grilajurile drepte;
Iubesc și nopțile-i la rând,
Melancolia lor cea clară
C'o ceață străvezie, când
Sub strălucirea nelunară,
Eu fără lampă, hăt târziu,
In cameră citesc și scriu;
Când luminoase'n pâlcul lor,
Pustii dorm străzile cetății
Și stă veghind strălucitor
Săgeata amiralității.
Și când pe cer făcând popas,
Nevrând să-i deie nopții glas,
Vin zorii repede să schimbe
Alți zori, ca'n raze să se'nimbe,
Dând nopții mai puțin de-un ceas.
Iubesc năprasnica ta iarnă
Cu ger și 'ncremenit văzduh,
Când sănii duse ca de-un duh
Pe Neva prind să se aștearnă;
Obrajii fetelor aprinși
Ca trandafirii'n raze 'ncinși;
Tumultul veselelor baluri
Cu-al vorbelor noian sprințar;
Și'n ceas de chef celebatar,
Susurul spumei din pocaluri

Şi punsch-ul, salutat oricând,
Cu-albastre vâlvătăi arzând.
Iubesc părăzile aparte
Depe Câmpiile lui Marte;
Armatele pe cai, pe jos,
De-o monotonă frumuseţe;
In rândurile lor semeţe
Ce unduiesc armonios,
Stindardele biruitoare
In zdrenţe fâlfâind greoi
Şi coifurile lucitoare
De glonţ străpunse în război;
Iubesc cu o simţire rară.
O, capitală militară,
Al fortăretei tunet viu
Şi fumul care'n jur se lasă,
Când nordica împărăteasă
Ne dăruie'n palat un fiu;
Sau când cu vuiet ce sporeşte
Vreo nouă biruinţă, ştiu,
Că Rusia sărbătoreşte;
Când Neva-şi sfarmă ghiaţa ei,
Ducând-o mării în puzderii
Şi presimţirea primăverii
O bucură şi-i dă temei.

Oraş Petrean, să-ţi crească tăria,
Frumos şi falnic ca Rusia;
Cu tine se vor împăca
Chiar şi stihiile înfrânte;
Robia veche, vrajba sa,
Al mării val să şi-o 'nmormânte
Ca tulburând, să nu frământe
Cu ură vană şi otomn
Pe Petru'n veşnicul lui somn!

A fost o vreme 'ngrozitoare...
E trează amintirea ei...
Eu despre ea, amicii mei,
Voi glăsui — şi 'ntristătoare
Istorisirea-mi va apare.

PARTEA I

Pe 'ntunecosul Petrograd,
Noemvrie, când toate scad,
Sufla cu frig de toamnă sură.
Lovind cu zgomotosul val
In zidul umezit de bură
Neva se zvârcolea sub mal,
Precum un bolnav care zace
In patul său lipsit de pace.
Era 'ntuneric şi târziu ;
In geam bătea o ploaie deasă
Şi vântul trist urla'n pustiu.
Atunci, din vizită, acasă,
Pe sub văzduh de neguri stors,
Evgheniĭ, tânărul, s'a 'ntors....
Acesta-i numele pe care
Eroul nostru-l va purta.
El sună dulce, pe cât pare.
Demult e-amic cu pana mea ;
Neavând nevoie, ne-am lipsit
Cu totul de-al său pronume,
Deşi în alte vremi pe lume,
El poate că a strălucit...
Şi sub a lui Karamzin pană
Sunase'n legendar trecut;
Dar azi rostirea lui e vană,

Căci azi de lume-i neştiut.
Eroul nostru locuieşte
Aci'n Kolomna ; e slujbaş
Pe undeva; ei se fereşte
De-aristocraţii din oraş ;
Şi niciodată nu tânjeşte
Nici după morţii ce-au apus
Nici după vremea ce s'a dus.

Evghenii deci întors acasă,
Mantaua-şi scoate, şapca-şi lasă,
S'a dezbrăcat, în pat s'a 'ntins.
Dar mult timp n'a putut s'adoarmă,
Cuprins de-a gândurilor larmă.
La ce gândea ? Cu dinadins,
Că dânsul e sărac cu starea,
Că trudnic trebuieşte el
Să-şi dobândească neatârnarea
Şi cinstea lumii ; că dealtfel,
Chiar zeii-ar fi putut adaos
De minte şi de bani să-i dea ;
Că mulţi într'un plăcut repaos
Sunt fericiţi; cu mintea grea
Şi strâmtă; trândavi, fără faţă,
Dar care-o duc uşor în viaţă !
Că'n slujbă-i de doi ani; apoi ,
Că vremea este rea, că-i ceaţă,
Că fluviul creşte'n larg şuvoi,
Că podurile Nevei poate
In clipa asta sunt luate ;
Că de Paraşa-i, negreşit,
Vreo două zile despărţit
Va fi de apele turbate.

Aşa gândea el abătut
In noaptea ceia ; şi-ar fi vrut
Ca vântul ei să nu s'audă
Cu tânguire de abis
Şi ploaia cu atâta ciudă
Să nu mai bată'n geam.
Cu trudă
El ochii somnoroşi şi-a 'nchis
Abea târziu de tot. Şi iată
Că se răreşte-a nopţii zloată
Şi-o zi posacă 'ncepe-acum...
Grozavă zi !

Curgând ca'n fum,
Neva spre mare noaptea toată
S'a zbuciumat croindu-şi drum,
Dând piept furtunii care-o 'nfruntă;
Dar nebunescul ei avânt
O covârşi... Gâlceava cruntă
O birui treptat sub vânt.
In zori pe ţărmurile sale,
Norodul ce'n grămezi venea
De 'nverşunatele ei valuri
Ce spumegau, cât nişte dealuri;
Si sub al vântului talaz
Ce dinspre golf sufla năpraznic,
Neva, oprită ca'n zăgaz,
Curgea 'ndărăt cu clocot groaznic
Şi insulele potopea ;
Iar vremea se dezlănţuise
Parcă din fire îşi ieşise ;
Neva creştea, urla, gemea,
Ca un cazan tot clocotea
Stârnind vârtejuri. Şi deodată,

Precum o fiară 'ntărâtată,
Se năpusti către oraş ;
Şi toate'n faţa ei fugiră
Cât ai clipi se mistuiră ;
Deodată valul uriaş
Năvală dând, zorind să curgă,
Porni prin pivniţi să se scurgă ;
Printre grătare — apoi, cu zvon,
Canalele-au ţâşnit din groapă ;
Şi 'ntreg Petropol, ca Triton,
Pluti până la brâu în apă.

Asalt ! Asediu ! Apa rea
Ca hoţii pe fereşti pătrunde,
Iar luntrele, gonind pe unde,
Sparg geamuri cu-a lor cârmă grea
Trec bărci cu ude învelişuri,
Maghernitţi sparte, bârne tari,
Sfărâmături, acoperişuri ;
Trec mărfuri în baloturi mari ;
Sărace lucruri vechi s'adună
Cu poduri rupte de furtună ;
Sicrie smulse din mormânt
Plutesc pe străzi !
Norodul vede
Aici mânia celui sfânt,
Că i-a venit osânda crede.
Vai! Toate pier, se pierd uşor
Sălaş şi hrană, tot apune,
De unde, cum or să s'adune ?
In acel an îngrozitor,
Defunctul ţar cu slavă încă
Mai cârmuia Rusia. El
Mâhnit şi plin de jale-adâncă
Eşi'n balcon, zicând astfel:

„Stihiile lui Dumnezeu
Sunt mai presus ca împărații"...
Umflându-și pieptul, ca soldații,
S'a așezat, de gânduri greu;
Cu ochii triști, rotind privirea,
El contempla nenorocirea.
Și lacuri piețele erau,
Vuind de valuri fără frâuri,
Și străzile ca niște râuri
In ele repezi se vărsau.
Un trist ostrov părea palatul.
Și țarul porunci. — La drum,
Gonind dealungul și dealatul,
Pe străzile sub apă-acum,
Prin locuri mult primejdioase.
Prin apele vijelioase,
Porniră generalii săi
Să scape de înnec norodul,
Ce 'nspăimântat, lipsit de căi,
Prin case'și aștepta prohodul.

Atunci, în Piața Petru, sus,
La colțul unde-o casă nouă
Se 'nalță cu etaje două
Și'n capul scării, spre apus,
Cu laba'n aer priveghează
Doi lei, ca vii, făcând de pază, —
Pe-un leu de marmoră călare,
Mâhnit, cu mâinile la piept,
Cu capul gol, în nemișcare,
Stătea Evghenii, palid, drept.
Nu pentru el, de tot noianul,
S'a 'nspăimântat așa, sărmanul.
El n'auzea cum un talaz
Spre dânsul lacom se urcase,
Cum tălpile i le udase,

Cum ploaia-l şfichiuia'n obraz
Şi-un vânt turbat, urlând tăria,
I-a smuls deodată pălăria.
Prin hăul stropilor mărunţi,
Privirile-i pătrunzătoare
Ţinteau spre-un loc din depărtare,
Scrutând atent. Ca nişte munţi,
Din adâncimea 'nverşunată
Spre acel loc, goneau în gloată
Sculate valuri. Nouri crunţi
Erau acolo, vijelie.
Sfărâmăturile'n alai
Curgeau spre-acolo cu mânie.
Acolo—Doamne! Doamne!—Vai!
Vecin cu-aceste valurile rele
Şi lângă golf: Un gard de rând
Cu două sălcii, fluturând,
Şi-o casă... Iar acolo's ele...
E văduva şi fiica ei,
Paraşa... Visul lui... Dar ce-i?
Ce vede el nu-i vis anume?
Au poate viaţa noastră nu-i
Decât un vis deşert şi şui,
Prin care cerul, pus pe glume,
Işi bate joc de-această lume?

E

l sta ca'n vraji, nevolnic, mic,
Şi ferecat de piatră parcă
Nu poate coborî? Nu 'ncearcă?
In jur doar apă şi nimic.
Cu spatele spre el, pe val,
In înălţimi nezdruncinate,
Deasupra Nevei răsculate,
Cu mâna 'n zări, pe pedestal,
Sta idolul de bronz pe cal.

PARTEA II

Dar iată, de prăpăd sătulă,
De-al ei nelegiuit popas,
Neva în matcă 'ncet s'a tras;
Imbucurată de-aşa hulă
Şi răzvrătire, lepăda
Nepăsătoare prada sa.
Ca un tâlhar ce plin de ură
Cu ceata-i într'un sat intrând,
Doboară, sparge, taie, fură;
Batjocuri, vaiet, plâns, tortură,
Scrâşnire, larmăl... Şi curând,
Ingreuiaţi de prada grasă,
Temându-se de urmăriri,
Trudiţi de-aşa nelegiuiri,
Tâlharii se grăbesc spre casă,
Pierzând pe drum de prea mult zor
Câte ceva din prada lor.

Scăzu deci apa. Caldarâmul
S'a arătat. Evgheniі-al meu,
Aleargă, străbătând tărâmul,
Cu sufletul murind mereu,
Cu dor, speranţă şi cu spaimă,
Spre fluviul potolit ce 'ngaimă;
Dar pline de triumf şi joc,
Vâltorile victorioase,
Fierbeau şi-acum răutăcioase;
De parcă-ar fi sub ele-un foc.
Suflând, cum suflă cu tărie,
Un cal întors din bătălie.
Evgheniі'n larg privi pustiu;
Zări o barcă; în neştire
Fugi spre ea ca spre-o găsire;

El îl strigă pe barcagiu,
Şi-acesta dârz, cu nepăsare,
Pentru-un argint spre celalt mal
Il duce-acum din val în val
Prin apele spăimântătoare.

Mult timp luptă acest vâslaş
Cu valurile mari şi-afunde
Şi-ades în şirul lor vrăjmaş
Fu cât pe-aci să se scufunde
Sub rotitoarele vâltori
Cu îndrăzneţii călători
Bărcuţa ; prin stârnite unde,
Ea pân' la urmă, cu un salt,
Atinse ţărmul celălalt.

Nefericitul fuge, iată,
Spre uliţa ştiută-acum,
Spre locuri cunoscute. Cată,
Nu recunoaşte nicidecum.
Privelişte grozavă ! Zmulse
Sunt toate, totu-i năruit,
Cărat de ape, răvăşit;
Căsuţele zac strâmbe; multe
Complect distruse azi apar ;
De valuri altele-s împinse ;
Imprejurimile îi par
Un câmp de luptă. Reci şi stinse.
Imprăştiate leşuri zac.
Evghenii, cât puterea-i poate,
S'avântă-acum uitând de toate,
Sleit de suferinţi, buimac,
Spre locurile mult iubite,
Unde-l aşteaptă, din abis,
Cu nişte veşti nebănuite,
Destinul ca un plic închis.

Și iată, el prin suburbie
Aleargă-acum, aleargă mut ;
Și iată golful cunoscut
Și-aproape-i casa... Ce să fie ?
Ce-i asta ?

Dânsul s'a oprit,
Porni 'ndărăt, s'a 'ntors pripit,
Se uită... merge... iarăș cată ;
Aici, a cunoscut ușor,
E locul unde-i casa lor ;
Și iată sălciile, iată
Aici fu poarta lor odată ;
De ape dusă va fi fost.
Dar unde-i casa ? Prins de umbre.
El copleșit de gânduri sumbre
Pășește'n jur, stă lângă-un pom,
Vorbește cu el însuși tare
Și dintr'odată bietul om,
Lovind cu palma fruntea-i mare
A hohotit.
Peste oraș,
Peste-al său zbucium se lăsase
Intunecimea nopții joase ;
Dar oamenii'n al lor sălaș
Până târziu nu mai dormiră,
De toate câte-au fost vorbiră
Cu spaimă.

Raza dimineții,
De după norii vlăguiți
Și palizi, leneși risipiți,
Sclipi prin vălul rar al ceții
Deasupra capitalei. Ea
Oricât din înălțimi privea,

Nici urmă n'a găsit din toate
Nenorocirile de ieri,
Căci orice rele şi dureri
Erau în purpuriu scăldate.
In rânduiala din trecut
Indată toate reintrară ;
Pe străzi, uitând ce-a petrecut,
Norodul forfoteşte iară.
Iar lumea de slujbaşi zeloşi
De prin nocturne adăposturi
Ieşea şi se ducea la posturi.
Negutătorii inimoşi
Cutezători, fără mâhnire,
Işi deschideau subsolul gol,
Prădat de-a Nevei năvălire ;
Să treacă, socotind domol,
In seama celui ce aproape-i
Tot ce-au pierdut pe urma apei
Grozave. Bărcile încet,
Pe urma apelor plecate,
Erau din curţi acum cărate.

Iar contele Hvostov, poet,
Iubit de cer, precum aeve-i,
Cânta deja cu-avânt uşor
In vrednic stih nemuritor
Năpasta ţărmurilor Nevei.

Dar bietul meu Eveghenii... Vai !
Sărmana-i minte tulburată
La zguduirea neaşteptată
N'a rezistat. Vuindul grai,
Al Nevei ropot, vântul straşnic,
In minte-i auiau. El paşnic
Şi de cumplite gânduri plin

Umbla hoinar, tăcut, străin.
Il chinuia un vis. Ceţoasă,
O săptămână se sfârşi,
Zburâ o lună, două, şi
El nu mai reveni acasă.
Trecând sorocul, gazda sa,
Cămara ce-a rămas pustie
A dat-o iarăş cu chirie —
Şi-un biet poet o locuia.
Dar după lucrurile sale
Evghenii nu venea nicicând;
Străin de lume fu curând.
Intreaga zi, cu pasul moale,
El rătăcea pe jos, agale;
Dormea pe chei şi se hrănea
Cu bucăţica ce-i cădea
Pe geam; veştmintele purtate
Se sfâşiau şi putrezeau;
Ştrengarii pietre 'n el svârleau
Iar vizitiii peste spate
Ades cu biciu-l şfichiuiau,
Fiindcă niciodată dânsul
Pe drum ca lumea nu umbla,
De parcă 'n seamă nu lua
Nimic depe pământ. Intrânsul
Părea că totul a murit,
De-a chinului lăuntric larmă
Ce nu putea deloc s'adoarmă;
Si traiul său nefericit
El şi-l târa, nici om, nici fiară,
Nici fiu al lumei vii de-afară,
Nici vreo nălucă moartă.

III

Trudit de umblet fără ţel,
Odată, cum se ghemuise,

Pe cheiul Nevei aţiptse.
Da vara 'n toamnă. Răsufla
Un vânt de zloată rece. Valul
In chei cu ciudă plescăia
Şi spuma sură-şi mormăia
Izbind în trepte, unde-i malul,
Ca 'n uşi la vreun judecător
Ce 'n nepăsare s'adâncise,
Un biet jălbaş stăruitor.
Sărmanul pleoapele-şi deschise ;
Era 'ntuneric ca nicicând
Şi picuri deşi cerneau pământul.
Iar vântul trist urla suflând
Şi santinelele cu vântul
Prin beznă se 'ngânau strigând...
Sări Evghenii; grozăvia
Trecutului care-l clinti
Nespus de viu şi-o aminti ;
Grăbit, purtându-şi sărăcia,
Din nou rătăcitor porni
Prin întuneric; şi deodată,
A stat şi 'n juru-i, parcă treaz,
Incet purtându-şi ochii cată
C'o spaimă crâncenă 'n obraz :
Căci s'a văzut între coloane
De casă mare, sub balcoane,
Deasupra 'naltei sale scări,
Cu laba 'n aer tot veghează
Doi lei, ca vii, făcând de pază ;
Şi drept, sub noapte şi sub zări,
In înălţimea necuprinsă,
Deasupra stâncii, ca spre-un salt,
Sta idolul cu mâna 'ntinsă,
Pe calul său de bronz, înalt...

Evghenii tresări. Lumină
In visu-i groaznic se făcu.
Indată el recunoscu
Şi locul unde 'n voie plină
Jucă potopul sub fereşti,
Şi unde valuri tâlhăreşti
S'au înglotat, se răzvrătiră
Cu ură cruntă 'n jurul său,
Apoi spre golf se năpustiră, —
Şi leii doi şi-al pieţii hău,
Şi pe acel ce 'n înălţime
Stând neclintit şi drept în şea,
Prin aşternuta 'ntunecime
Cu cap de-aramă priveghea.
Din voia cărui lângă mare
A fost durat acest oraş...
In negura 'nconjurătoare
Era cumplit, măreţ, trufaş!
Ce gând, ce gând pe a sa frunte!
Ce forţă 'n el ascunsă vezi!
Ce foc în calul cât un munte!
Cal mândru unde galopezi
Şi unde-ai să-ţi cobori copita?
O, tu stăpân peste destin!
Nu tot astfel, în chip deplin,
Cutezător, frângând ursita,
Deasupra beznei reci, stingher,
In înălţimi ameţitoare
Cu braţ voinic, cu frâu de fier,
Ai pus Rusia în picioare?

Şi idolul, l-a ocolit
Smintitul cu paşi rari, molatici

In loc pe urmă s'a oprit
Şi ochii şi-i ţinti, sălbatici,
Pe chipul celui ce era
Monarh pe-a lumii jumătate ;
Se strânse pieptu-i. Fruntea sa
Spre recele grilaj s'abate,
Pe ochi o ceaţă i s'a pus,
Prin inimă văpăi şi ură,
In sânge-i clocot nesupus ;
Se mohorî peste măsură
Stând lângă idolul semeţ ;
Cu dinţii strânşi, cu mâna strânsă.
Cuprins de-un nesfârşit dispreţ
De-o forţă neagră şi nestânsă,
„Halal, constructor de minuni !"
El tremurând de-o ură beată
Şopti încet cu ochi nebuni.
„Ţi-arăt eu ţie"!... Şi deodată
Fugi năuc. I s'a părut
Că faţa ţarului temut,
O clipă-aprinsă de mânie
S'a 'ntors încet spre el. Şi mut
Prin piaţa largă şi pustie
El fuge; după el, grăbit,
Răsună tunete zălude
Şi-un greu galop sonor s'aude
Pe caldarâmul zguduit ;
Şi luminat de-a lunii scamă.
Cu mâna 'n sus, spăimântător,
In urma lui venea cu zor
Inaltul Călăreţ-de-Aramă
Pe calul cu galop sonor.
Şi până 'n zori, prilej de teamă.
Cu mâna spre smintitul meu,
Urmându-l pas cu pas, mereu,
Cumplitul Călăreţ de-Aramă
A galopat cu tropot greu.

De-atunci, când el din întâmplare
Prin piață s'abătea hoinar,
Pe fața lui o tulburare
Se zugrăvea și-un chin amar.
Trudita-i inimă, degrabă,
Spre-a-i potoli bătaia grea
Și-o apăsa c'o mână slabă;
El șapca veche și-o scotea,
Să-și salte ochii nu 'ndrăznea
Trecând pe-alături.

Se zărește
Un mic ostrov colo 'n liman.
Arar câte-un pescar sărman
Cu-al său năvod pe el s'oprește,
Fierbând săraca cină-a lui;
Sau vreun slujbaș îl cercetează
Plimbându-se după amează
Duminica cu barca. Nu-i
Pe dânsul iarbă, nici vreo floare
In joacă, crunta revărsare
Pe-ostrov a lepădat de tot
O casă șubredă. Pe mare
Rămase ca un negru ciot.
Ea 'n primăvară a fost toată
De-aici cu bărcile cărată.
In pragul casei îl aflară
Grămadă pe smintitul meu
Și leșu-i rece, leșul greu,
Aici pe loc îl îngropară
In numele lui Dumnezeu.

BIBLIOTECA

1833.